

I gartnerlære 1934

Skrevet omkring 1975 af Søren Peter Sørensen, søn af Gine og Ingeman Sørensen, Øster Hornum. Billederne er velvilligt stillet til rådighed af Nibe lokalhistoriske Arkiv

Sidst på vinteren 1934 var en annonce at læse i "Aalborg Amtstidende" af en gartner, som søgte en gartner elev. Annoncen var under billetmærke. I samråd med mine forældre enedes vi om, at lige netop dette var måske noget for mig at prøve. I hver fald var vi alle enige om, at dette tilbud burde undersøges nærmere. Lærepladser, uanset branche, var næsten ikke til at opdrive, da det var krisetider og hårde tider for næsten alle erhverv. Måske var her netop noget, som kunne interessere mig og var værd at bygge videre på.

Gartner og kaffebrænder A. K. Nielsen med hustru og datter foran forretningen på Stenvej

Far skrev en ansøgning og udbad sig nærmere oplysninger angående den ledige læreplads. Kort tid efter kom der brev fra den pågældende gartner, som oplyste, at han hed A. K. Nielsen og boede på Stenvej 4 i Nibe. En aftale kom i stand om, at far og jeg skulle komme derned en nærmere fastsat dag, hvor vi så skulle tales nærmere ved om det mere fornødne. Vi indfandt os på den aftalte dag og tid. Inden vi hen under aften drog hjemad, var jeg ansat som lærling udi den gartneriske kunst med tiltrædelse den 1. marts 1934. Men lønnen var det småt med det første år. Kun kost og logi.

Det at så pludselig skulle vælge en fremtidsgerning kom vel nok som noget af en overraskelse. At det lige netop skulle træffe sig, at

det lige netop blev i denne retning, må vel nærmest bero på mere en tilfældighed end en egentlig hensigt. Når der alligevel ikke kunne blive tale om noget at læse sig til på daværende tidspunkt, ja, så var kun hænderne at sætte sin lid til i fremtiden. I første omgang drejede det sig om at få lært et eller andet, og derefter måske en gang prøve noget andet. Skulle så dette andet ikke lykkes, så kunne man altid falde tilbage på det, som man havde lært.

Nå, mens jeg skriver dette, mere end fyrre år efter, så er jeg ikke i tvivl om, at det valg jeg traf hin forårsdag for så mange år siden var det rigtige. I modsat fald ville jeg måske ikke i dag have oplevet at komme til at kende og have haft med så mange mennesker at gøre, både syge og raske, som tilfældet er.

Gartneriet med drivhuse, mistbænke, friland og beboelse

Denne min første gartner tid husker jeg da også en del af. Måske det første læreår, som var langt det sværeste at komme igennem. Gartneren i Nibe var en ældre mand. I sine unge år havde han først lært faget herhjemme og senere været på valsen og arbejdet i tyske gartnerier. Til det lille gartneri hørte, foruden lidt friland, også to små

Gartnervognen, der her køres af A. K. Nielsens efterfølger gartner Kjær. I butikken ses udstillede planter i urtepotter

den grønne vogn var et trinbræt, hvor man stod på og holdt fast i et håndtag, mens mester som før nævnt sad på bukken. Hver gang vognen holdt stille, skulle den, der var med, straks løbe ind og forhøre sig, om der var noget, man havde brug for i dag. Inden vi kørte ud om morgenen fik vi en lærredspose med ti kroner i småpenge. Dermed var vi altid i stand til at give tilbage på en tikrone. Dagen før gik altid med at gøre vognen klar til salgsturen. Diverse grøntsager skulle rengøres og bundtes, mens alle de mindre ting blev vejet i poser. Potteplanter blev vasket af og afskårne blomster bundtet i små buketter samt mange andre gøremål, inden en sådan salgstur kunne startes.

Efter aftale var der ikke noget der hed løn det første år, men da lidt penge en gang imellem var nødvendige, måtte jeg på anden vis forsøge at tjene en skilling. I kundekredsen var der mange flinke og rare mennesker, som stak mig en lille ekstra drikkeskilling. Ikke mange ører, men alligevel blev det sammenlagt til en lille sum af ører. Pengene var jo mere værd, således at ørerne også talte med, og med lidt påpasselighed gik det nogenlunde.

Til gartneriet hørte også en lille butik, hvor en del af gartneriets produkter blev afsat. Som yngste dreng var jeg også benyttet som bydreng, når nogle varer skulle bringes ud. Også her kunne der af og til falde en lille skilling af til bydrengen. Gunner og jeg boede på et lille loftskammer, naturligvis uden varme og elektrisk lys. Her var lige plads til to senge og heller ikke mere. Det hed sig, at der var frit ophold i familien, men ingen af os var særligt interesserede i at sidde om aftenen og se på gartneren og hans kone og foretrak hellere det kolde værelse eller fyrrummet ved drivhusene.

Foruden gartneriet drev gartneren også et lille kaffebrænderi, hvor han brændte kaffe to dage om ugen. Dagen før brænding var en af os rundt hos byens købmænd og brugs for at hente de rå kaffebønner, som så igen skulle bringes ud efter brændingen. Selve kaffebrændingen havde vi intet med at gøre. Det ordnede "den gamle" selv, som vi kaldte ham. Til gartneriet hørte et lille jordtilliggende, men foruden det dyrkede vi også et stykke jord, som lå lige op mod limfabrikkens nordside. Her dyrkedes hovedsageligt kål og andre grove grøntsager, mens jordarealet derhjemme mest var forbeholdt blomster og forskellige udplantningsplanter, som vi fremstillede mange af til detailsalget.

Lidt kirkegårdsarbejde med renholdelse af nogle gravsteder, samt lidt tilplantning var der også en del af. Et lille gammeldags men alsidigt gartneri, hvor vi i det mindste kunne tillæres selve fagets grundregler. Samtidig var her lidt indsigt i handel. En ting som senere kom mig en del til gode. Alt var såre primitivt i såvel redskaber som arbejdsgang. Ingen fast arbejdstid og

heller ingen fast fritid. Om sommeren begyndte vi tidligt om morgenen. Det kunne endda være hvad det var, men om aftenen kunne det gerne blive hen ad 19-tiden inden vi holdt fyraften. Altid skulle vi være færdige med det påbegyndte arbejde.

Værst var det nok om søndagen. Vi to skiftedes til at være hjemme og passe gartneriet. En sådan hjemmesøndag adskilte sig ikke væsentligt fra ugens hverdage. Arbejdsdagen var nøjagtig den samme uanset om det var tirsdag eller søndag. Jeg husker her ganske tydeligt, at skærtorsdag i 1934 gik vi og lagde kartofler på jordstykket ved limfabrikken. Langfredag var der noget andet derhjemme, som absolut skulle laves netop denne dag. "Den gamle" havde meget svært ved at godtage, at disse mellemliggende helligdage var at betragte som fridage. Endnu fornemmer jeg skuffelsen over ikke at kunne komme hjem bare en af dagene. Ingen derhjemme vidste noget om denne kartoffellægning i påskedagene og regnede sikkert med, at jeg kom en tur hjem en af disse dage.

Min lærekammerat og makker hørte ikke just til Vorherres bedste børn. En dag midt på sommeren ankom en i Nibe kendt mand, nemlig kriminalbetjent Trilling og ville gerne tale lidt alvorligt med Gunner. Forhistorien var den, at Gunner sammen med et par andre rødder havde været til grundlovsfest, eller det var en anden fest, i Skal Plantage og her fået "fugtet ganen" lidt rigeligt. I forvejen havde de to-tre knægte lagt mærke til at diverse "ganefugtningsmidler" opbevarede i et uaflåst kælderrum ved siden af restaurationen. Pengene, som i forvejen var små, var pludselig sluppet op. I ubevogtede øjeblikke sneg de sig ind i kælderen og fyldte lommerne med flasker. Under en sådan aktion blev de pludselig overrasket af værten Phønix-Knudsen fra Hotel Nibe. Knægtene smed flaskerne fra sig og løb væk, men Gunner må på en eller anden måde være blevet genkendt. Trilling forsøgte at få Gunner til at tilstå sin brøde, men nægtede pure at kende noget som helst til de efterladte flasker. På politistationen havde man imidlertid taget fingeraftryk af flaskerne. Mellem disse var Gunnars klør-fem. Så var der ingen vej udenom. Sagen endte for Gunnars vedkommende med en betinget dom. Hvad der senere i live hændte ham, og hvor han blev af, ved jeg ikke.

Nibe Fattig- og Svendehjem

Som nabo til gartneriet lå Svendehjemmet stadig som sådan, omend det for det meste var landevejens farende svende, der udgjorde hovedparten af klientellet. Den tids mange arbejdsløse tumlede rundt enkeltvis og i små-flokke på landevejene uden mål og med. Tigende sig frem eller drev lidt handel med snørebånd og andre småting, mens andre opretholdt tilværelsen med mere lyssky ting som "plat" og smårapserier. De virkelige farende svende på valsen var

allerede den gang ved at være fortid. Som bestyrer på Svendehjemmet fungerede en skærsliber ved navn Slibe-Hans. I den nordre ende boede en af Nibes dengang mere kriminelle, som hed Carlsen. Svendehjemmets mødding lå lige op mod gartneriet kun adskilt med et plankeværk, hvis øverste kant bestod af en række jernpigge. Igennem dette plankeværk kunne vi iagttage, hvad der blev smidt ud på denne mødding. Blandt dette affald var der en del overskudslager fra Carlsens indbrudsturneer.

Fiskehandler Bisgaard, der i virkeligheden hed Marius Larsen - Bisgaard var hans hustru Fransiskas ungpigenavn

Samme Slibe-Hans' kone var en søster til en fiskehandler, som hed Bisgaard. Denne fiskehandler var i en del år fiskemand i Øster Hornum og omegn og kørte rundt i en gig med en mager hest forspændt og falbød sine sild og torsk. Disse havde ofte ligget mere end en dag i sommerens varme og sol. Samme Bisgaard havde for vane at tilrane sig foderet til hesten rundt omkring på markerne langs vejene. Også derhjemme kneb det lidt med at lade gulerødderne i fred.

Nibe var den gang en by på et par tusinde indbyggere og havde status af købstad, men her var kun ganske få erhvervsvirksomheder. En del var beskæftiget på beslagfabrikken og limfabrikken og andre med lidt fiskeri. Mange af byens arbejdere og håndværkssvende

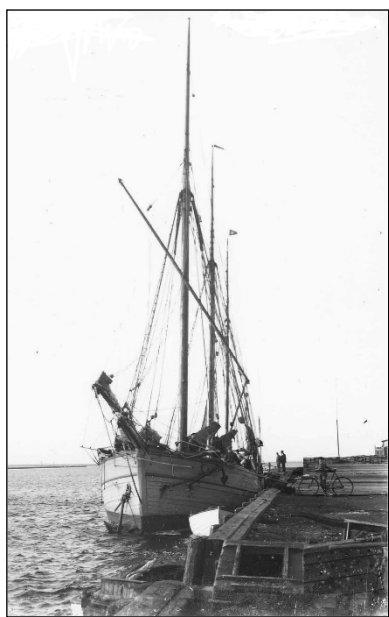
var uden arbejde. Vel ikke så mærkeligt, at byens trivsel og fremdrift næsten var lammet. Det var krisetid, hvor der for alvor var smalhals i mange hjem. Måske var det i disse år at krisen var på sit højeste og vendepunktet var nået.

Man behøvede ikke at have været i Nibe så forfærdeligt længe, inden det gik op for mig, at nibenitterne følte, og gav udtryk for, at alt hvad der lå på den anden side af Nibe Mølle var langt ude på landet. Således at forstå, at på denne side af møllen her var man lidt mere kultiveret og finere på det. Lige nord for vejen, der gik ud til havnen, lå der den gang et bræddeskur med skilt på, hvorpå der stod "Karl Marx Klub". Her var tilholdssted for byens mange arbejdsløse, hvor man fordrev tiden med kortspil og lignende. Ude på det yderste af havnen lå en mægtig tangbunke. Her var fiskernes primitive og eneste isværk. Om vinteren, når fjorden var lagt til med is, gik fiskerne ud i samlet flok og huggede is op og samledes disse isklodser sammen i denne tangbunke, hvor den kunne holde sig hele sommeren og anvendtes til isning af fiskekasserne.

Sammenlignet med andre bysamfund, her tænker jeg mest på de sjællandske, så havde Nibe dengang sit eget særpræg og miljø for at bruge et moderne ord, som ofte bruges i vor tid. Nogle forklarer det som et sted, hvor der sker noget og hvor mennesker har det rart med hverandre og kommer hinanden ved. Andre forklarer det med kønne huse, gamle gader eller hyggelige omgivelser, mens en tredje kategori udtrykker det kort og godt: Et sted, hvor der er rart at være. Selv husker jeg Nibe som den hyggelige by med alle disse egenskaber, gaderne med de toppede brosten og de små velholdte kalkede huse med de røde tegltage. Fortovene, de sædvanlige smalle med høje trappetrin, døre og de smårudede vinduer var ofte dengang malet i brunlige eller grønne farver. Gadespejlet udenfor vinduerne, ofte med en genspejling af et gammelt, rynket ansigt, manglede heller ikke. Biltrafikken og den dermed forbundne benzinos var til at overse. Hestevogne og små trækvogne prægede gadebilledet sammen med de lange budcykler med et varelad på midten mellem hjulene.

Det fortælles, at Nibe i nutiden er den foretrukne by for pensionister samt dem, som trækker sig tilbage med lidt renter eller kapital i behold. Som forhenværende nibenit, selv om det er mange år siden, forstår jeg dem godt. Nibe er en blanding af land og by, hvor det næppe volder problemer at falde til. Man er altid præget af en hjemstavns. Jeg kan endnu den dag i dag gribe mig selv i at tænke på denne hjemstavns dialekt, helt ubevidst. Fyrre års bopæl på

Sjælland går ikke sådan sporløst hen over en, men det betyder ikke, at man ikke har kunnet falde til et andet sted og må nærmest bero på et tilfælde, at det ikke blev Nibe.

Et skib i Nibe Havn

Jeg er glad for at skæbnen ind imellem er i stand til at ramme rigtigt. Tilværelsen er trods alt så uforudsigelig, at det lige så godt kunne være gået en anden vej. I min sparsomme fritid opholdt jeg mig en del nede ved havnen, hvor jeg sammen med nogle fiskerdrenge plaskede lidt rundt i robåd på fjorden. Lige syd for havnen lå byens badeanstalt, hvor der var lejlighed til at boltre sig lidt i vandet. Også her holdt jeg en del til i sommerens løb.

En lille episode indtraf en gang her på havnen, som jeg uheldigvis blev involveret i, tager vi lige med i forbifarten. Nibe havn blev den gang ofte anløbet af mindre skibe fra blandt andet Holland, Tyskland og Sverige. Det var hovedsageligt med kunstgødning og lignende, der befordredes hertil med skib. Nibe var også hjemsted for en galease, som ejedes og førtes af skipper Nielsen. Dens navn var ”Peder” af Nibe. En dag rygtedes det, at ”Peder” var ankommet til havnen med en last, jeg husker ikke hvad. Om aftenen skulle jeg på badeanstalten og skulle naturligvis lige hen og hilsen på ”Peder”. Da

jeg nærmede mig kajen var der lidt opløb af nogle knægte, der var i færd med at drille skibshunden, en schæferhund, som stod tøjret på dækket. En af besætningen gik hen og løsnede hunden, og pokker tog ved alle knægtene, som pludselig fik meget travlt med at komme væk. Jeg vidste knap nok hvad der var foregået og fortsatte min vej langs havnen. Åbenbart må det have irriteret sømanden, at ikke også jeg kunne se at komme væk, for pludselig pudsede han hunden på mig, og den huggede alle tænderne lige i bagdelen på mig og rev hul i bukserne. Det gjorde nederdrægtig ondt og jeg måtte til læge på sygehuset dagen efter med kraftigt opsvulmet bagdel. Der var gået betændelse i såret, som måtte skæres ud. Da jeg var uarbejdsdygtig et par dage, tog jeg med rutebilen hjem. Lægen, som behandlede mig, opfordrede til at anmelde sagen til politiet i tilfælde af yderligere forværring.

Far og jeg gjorde som lægen tilrådede, og politiet blev inddraget i sagen. I begyndelsen var skipper Nielsen afvisende, men måtte senere vedtage en bøde samt udrede de stillede erstatningskrav. Dette krav var på ti kroner. Heraf måtte jeg udrede en lægeattest på to kroner. Tilbage var netto otte kroner til svie og smerte samt diverse huller i bukserne efter hundens tænder. Beløbets størrelse lyder ikke af ret meget, men var i virkeligheden mange penge den gang. Den tarifmæssige dagløn for en arbejder var i 1934 8,40 kroner pr. dag.

Gunner, der var den ældste i tjenesten af os to, var ofte den eneste som turde gå i rette med ”den gamle”, hvilket afstedkom mange uoverensstemmelser mellem disse to. Den daglige kost var ikke god. Grønsagssuppe to til tre gange om ugen var ikke ualmindelig. Det var sparsomt, og alting skulle være så billigt som muligt. Derfor anvendtes egne produkter i videst muligt omfang. Tjenestepigen Hedvig måtte snige sig til at give os en ekstra bid i ny og næ, men altid med risiko for at gartnerens kone skulle opdage det.

I sommerens løb gæstede Cirkus Miehe Nibe og lå på dyrskuepladsen. Under teltrejsningen var vi naturligvis en flok knægte, som lurede på en chance til at tjene en fribillet. Om det lykkedes, husker jeg ikke, men jeg var da i cirkus om aftenen. Her optrådte en af den tids morsomste mænd, nemlig ”Bivognen” eller Harald Madsen, som hans borgerlige navn var.

En tragisk ulykke indtraf først på sommeren lige i nærheden af mit hjem. Min skolekammerat gennem hele skoletiden, og samtidig min præstekammerat Emil, en søn af Niels Christensen, hvis gård lå cirka halvvejs op mod Nihøjene. Sammen med nogle børn fra Nibe, der var på besøg, legede de i en halmstak lige ved gården. Her morede de sig med at kravle op i stakken for at lade sig kure ned på enden. Under denne leg havde ingen bemærket en fork, som var stillet op ad stakken. Ulykkeligvis kurede Emil ned og jog forskæftet langt op i underlivet. På vej til sygehuset i Nibe, eller kort tid efter ankomsten hertil, døde Emil af sine kvæstelser. Jeg havde meget stort besvær med at få fri for at kunne deltage i Emils begravelse. Da jeg bad "den gamle" om fri sagde han ligeud: "Ham får de nok begravet uden du behøver at være med". Det var hårde ord og en holdning, som jeg aldrig glemte. Der var dog intet løntab. Kort efter Emils død solgte familien gården og købte et bageri i Nibe.

De fleste byer og egne har hver sine særprægede mennesker. Nogen mere end andre, men fælles for dem alle er, at de på en eller anden måde bemærker sig mere end andre. Lige som min hjemegn har sine, så havde Nibe også den gang nogle af slagsen.

Trommeslageren i en af Nibes smalle gader

Som købstad havde byen naturligvis sine trommeslagere lige som Mariager, hvis opgave var at røre trommen rundt om i byen. Ind imellem forkyndte han med høj røst, at nu var der udsalg hos den eller den med gode tilbud i en bestemt vare. Eller at der måske skulle foregå noget særligt et andet sted. Egentlig en hyggelig form for spredning af nyhedsstof.

Blinde-Søren var kendt af alle i byen. På trods af sit handicap var han i stand til at færdes overalt, og

samtidig havde han bevaret et godt humør. De gamle fiskertyper, en med guldring i øret, siddende på bænken ved tangbunken yderst på havnen. På denne bæk var et yndet samtaleemne at lade tankerne gå tilbage til byens storhedstid på sildefiskeriets område. Der var så mange sild, fortalte de, at man ikke behøvede andet redskab end en gammel spand med en stump reb, som man kastede ud og øsede sild op med, så tæt stod sildestimerne i fjorden, fortaltes der. Der var også smed Foldager med sin evige annonce i Nibe Avis om en plov til salg. Jeg husker ham som den gemytlige mand med bowlerhat, når der var fugleskydning i Skal.

På alderdomshjemmet boede en meget gammel og rynket kone, som bemærkede sig ved at bruge stangskrå. Hun hed fru Mundeling, og var efter sigende den ældste i den kendte cirkuslægt. Hele hendes tilværelse havde været et langt liv på hjul fra sted til sted, fortalte hun engang. Nævnes må naturligvis også byens ordenshåndhæver politibetjent Paulsen. Vist nok den eneste af slagsen. De små lovovertrædere og de mørke cyklisters skræk. Et navn i hans lommebog kostede dengang fem kroner, der var mange penge den gang. Ikke mindst var han frygtet blandt de små handlende ude i landdistrikterne, der ofte havde lidt besvær med at overholde lukkelovens bestemmelser, som også var gældende søndag formiddag.

Hen på efteråret kan jeg huske, at vi var kørende med hestevogn op til mølleren i Barmer. Her havde gartneren købt et stykke hvidkål på roden, og dem skulle vi op og tage op og lægge i kule til senere afhentning. Det varede hele dagen, og først efter mørkets frembrud nåede vi tilbage til Nibe.

I efterårets skumring blev en af os somme tider sendt af sted med en trækvogn til kirkegårdens affaldsgrube, hvor vi samlede alle de bortkastede krans sammen og kørte dem hjem i gartneriet. På regnvejrskage og mørke aftener, hvor vi ikke kunne lave andet, blev vi sat til at afmontere kransene, så bøjlerne kunne anvendes til nyt binderi ind mod jul. Grunden til at denne transport skulle foregå i aftenskumringen var, at kunderne ikke måtte se, at dele af de købte krans havde tidligere været brugt.

Teknisk Skole i Grønnegade

Når jeg var på sygehuset med grøntsager til køkkenet, havde vi som regel gammelt brød med retur. Hesten levede udelukkende af dette brød samt affaldet fra egne dyrkede produkter, hvorved der sparedes udgifter til køb af korn. Intet, som på en eller måde kunne udnyttes, blev forbigået.

Om efteråret begyndte Teknisk Skole vinterens undervisning. På lige fod med byens øvrige lærere mente jeg, at også jeg burde deltage i denne undervisning. Det

blev mig fortalt af læremesteren havde pligt til at erholde de hermed forbundne udgifter. Ved henvendelse til "den gamle" herom blev jeg pure afvist med en bemærkning om, at jeg i så fald selv måtte betale udgifterne. Også her forelå et klart udtryk for, at det var ham lige meget, om jeg lærte noget eller ej. "Den gamle" var kun interesseret i den billige arbejdskraft. Alt andet var ham ligegyldigt. Men enden på det blev, at jeg tilmeldte mig undervisningen, og ved hjælp af andres støtte måtte "den gamle" til sidst bide i det sure æble og betale omkostningerne ved undervisningen.

Efterhånden blev det mig klart, at jeg til det kommende forår måtte finde mig en ny læreplads. Som anden års elev skulle dette være forholdsvis let. Det ville have været betydeligt sværere at finde læreplads på begynderstadiet. Julen blev overstået. Jeg fik lært lidt kransbinderi og andre juleting til at lægge på kirkegårde, hvilket i høj grad kom mig til gode senere.

Hen mod foråret fik jeg i smug lånt Gartner Tidende af "den gamle" med henblik på at kigge efter, om der var nogen ledige lærepladser. Her fik jeg øje på en annonce om at gartner Houmøller, Solbakken i Vejgård, på grund af udvidelse af sine drivhuse, søgte en elev med lidt kendskab til faget. Jeg skrev en ansøgning uden at "den gamle" vidste noget. Et par dage efter ringede gartner Houmøller til "den gamle", som intet vidste om det påtænkte lærepladsskifte. Under deres samtale, som tilfældigvis fandt sted under aftenmåltidet, kunne jeg høre, at der opstod noget skænderi, hvor "den gamle" anklagede gartner Houmøller for på underlig vis at tage hans elev fra ham. Dagen efter fik jeg brev fra Houmøller om at komme ud at så på pladsen. Så kunne vi eventuelt tales ved om resten. Hvem der var glad, var naturligvis mig om udsigten til at skifte læreplads. Jeg kan tydeligt huske, at far og jeg cyklede til Vejgård et par dage efter for at se på pladsen. Vi talte med Houmøller og så gartneriet og fik det bedste indtryk af forholdene på stedet. Jeg blev antaget og skulle tiltræde den 1. marts 1935 i en toårig læreperiode. Længere måtte man ikke være på et lærested.

Houmøller ville give mig tolv kroner om måneden det første år og atten kroner det andet plus kost og logi og naturligvis med Teknisk Skole betalt begge år. Tre års Teknisk Skole var obligatorisk i gartneruddannelsen. Den sidste tid hos "den gamle" var det ikke rart at komme

igennem, men med udsigt til mere ordnede forhold i nærmeste fremtid gik det egentlig ganske godt.

Afskeden har sikkert været kort og kølig fra begge sider. I hvert fald har jeg aldrig senere set eller hørt noget fra gartner Nielsen og hans kone. Skiftet betød for mig en ny tilfredsstillende tilværelse under gode arbejdsforhold hos flinke og rare mennesker de næste to år.

Søren Peter Sørensen fortsatte som gartnerelev i Aalborg og senere Sorgenfri efter sin tid i Nibe. Det kan medlemmer med medlemslogin læse mere om på Arkivets hjemmeside under fanbladet "Ekstramateriale, Hanen".